

YANGI JADIDCHILIK G'OYALARINI AMALGA OSHIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Yusupova Laylo

Guliston davlat universiteti

Psixologiya va ijtimoiy fanlar

fakulteti 4-bosqich talabasi

Annotatsiya. Maqolada, Yangi O'zbekistonda jadidchilik g'oyalari asosida ta'lim- tarbiya tizimini samarali tashkil etish, pedagoglarning bilim, ko'nikma, kompetensiyalarni rivojlantirish va pedagoglarning individual ta'lim troektoriyalarini shakllantirish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar. Yangi jadidchilik g'oyalari, ijtimoiy-gumanitar fanlar, ta'lim, tarbiya, ko'nikma, kompetensiya, individual ta'lim troektoriyasi.

XXI asrga kelib dunyo mamlakatlar rivojini ta'minlash, reyting darajasini belgilashning asosiy talablaridan biri inson kapitalidir. Ma'lumki, tarixiy taraqqiyot bosqichlarida hamma davrlarda ham ilm, bilim, ma'naviy barkamollik tamaddunlar asosi bo'lib kelgan. Inson kapitalini tashkil etadigan bu parametrlar ta'lim-tarbiya jarayonlariga bog'liqdir. Yusuf Xos Xojibning **“Tarbiya-ta'limning asosidir”** degan hikmatli fikri naqadar to'g'ri va haqiqat ekanligi bugungi kunimizda yaqqol ko'rinib turibdi. O'tgan asrning boshlarida yurtimizda faoliyat ko'rsatgan jadid-ma'rifatparvar bobolarimiz ham yurtni asriy qoloqlikdan olib chiqib, uni mustaqil, obod mamlakatga aylantirishning dastlabki asosi ta'lim-tarbiya deb ta'kidlagan edilar. Abdulla Avloniyning **“Tarbiya biz uchun yo hayot-yo mamot, yo najot-yo halokat, yo saodat-yo falokat masalasidir”** [1] degan konseptual g'oyasi o'z davrida millat ravnaqi uchun qanchalik muhim bo'lgan bo'lsa, hozir ham shunchalik dolzarb ahamiyatga ega. Yangi O'zbekistonda uchinchi renessans poydevorining yaratilishi aynan zamonaviy ilm-fan asoslarini o'rgangan, kamida ikki-uch tilda muloqat qila oladigan, o'zi tanlagan kasb-hunarni mukammal egallagan, ma'nau yetuk yoshlarimizga bog'liqdir. Prezidentimiz Sh Mirziyoyev Respublika Ma'naviyat va marifat kengashining 2023-yil 22-dekabr kuni bo'lib o'tgan kengaytirilgan yig'ilishdagi **“Ma'naviyat hayotimizda yangi kuch, yangi harakatga aylanishi kerak”** deb nomlangan ma'ruzasida ta'kidlaganidek **“Mamlakatimiz o'z taraqqiyotining yangi, yuksak bosqichiga kirayotgan hozirgi paytda bizga jadid bobolarimiz kabi g'arb ilm-fan yutuqlari bilan birga, milliy qadriyatlar ruhida tarbiya topgan yetuk kadrlar suv bilan havodek zarur”** [2]. Bu borada mamlakatimizda muayyan islohotlar amalga oshirildi. Oxirgi yetti yilda maktabgacha ta'limda qamrov 27 foizdan 74 foizga yetdi. Yangi maktablar qurilib, qo'shimcha 700 mingta o'quvchi o'rnini yaratildi. Prezident maktablari tashkil etildi, ixtisoslashtirilgan maktablar ko'paydi. Oliy o'quv yurtlari soni 200 tadan oshib, qamrovi 42 foizga yetdi [3].

Prezidentimiz 2024-yil 5-fevralda ijtimoiy sohalardagi ustuvor vazifalar yuzasidan videoselektor yig'ilishida ta'lim tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha bir qator keng ko'lamli tashabbuslarni o'rta tashladi. "Bu tashabbuslar yo'lga qo'yilsa, maktab ta'limi bo'yicha ota-onada mas'uliyat, o'qituvchida majburiyat, o'quvchida ishonch, ta'lim va tarbiyada sifat, mahallada esa nazorat bo'ladi" [4] - deb ta'lim samaradorligini ta'minlash mexanizmlarini ko'rsatib berdi. Bugungi kunda o'z ustida ishlayotgan, malakali maktab muallimlariga ham e'tibor kuchaydi. Ammo ta'lim jarayonlarida muayyan kamchilik, nuqsonlar mavjud. Prezidentimiz ta'kidlaganidek, "Agar rahbarlar, muallimlar, Yangi O'zbekistonga munosib harakat qilsa, farzandlarimizni davr talabiga mos o'qitishimiz mumkin. Xalqimiz bizga eng kata boyligini – zurriyodini ishonib beryapti. Bu juda katta mas'uliyat. Shuni his qilib, o'zimizni qiynab, maktabni isloh qilsak, kelajakka zamin yaratamiz" [5]. Ma'naviyat, ma'rifat, madaniyat maktabdan boshlandi. Ma'rifatparvar jadid bobomiz Abdurauf Fitrat "**Hayot yo'lida birinchi masala maktab masalasidir,**" degan edi. Maktabni o'zgartirmasdan turib, mamlakatni taraqqiy ettirib bo'lmaydi. Shuning uchun Prezidentimiz Sh Mirziyoyev "**O'qituvchi va pedagoglarni maktab ta'limi sohasidagi islohotlarni amalga oshirishda eng yaqin yordamchi deb bilaman,**" degan edi. Bugungi kunda mamlakatimiz ta'lim tizimida tub o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Ta'lim muassalarining moddiy texnik ta'minoti yaxshilandi. Sifatli ta'lim bozori shakllantirilmoqda, raqobatbardosh mutaxassis kadrlar tayyorlashga e'tibor kuchaytirilmoqda, akademik mustaqillik berilmoqda, uzluksiz ta'lim tizimining turli bosqichlarida nodavlat va qo'shma ta'lim muassalarining soni ko'payib bormoqda. Shunday bo'lsada "O'zbekiston-2030 strategiyasi"da uzluksiz ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, sifatli ta'lim xizmatlari imkoniyatlarini oshirish, mexnat bozorini zamonaviy extiyojlariga mos yuqori malakali kadrlar tayyorlash siyosatini davom ettirish, ustuvor vazifalar sifatida belgilanmoqda.

Ma'lumki, ta'lim va tarbiyaning samarali bo'lishi bilim, ko'nikma, malakalarning shakllanganligi asosan ta'lim tizimi darajasi, ta'lim metodikasining takomillashuvi, pedagogik mahorati bilan belgilanadi. Shuningdek, ta'lim samaradorligi ichki shart-sharoitlarga xususan o'qituvchining individual xususiyatlariga xam bog'likdir. Afsuski, bugungi kunda ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitishda yuqorida ko'rsatib o'tilgan ko'rsatkichlar bo'yicha zamonaviy talablarga to'liq javob bermaydi. Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev «Milliy ma'naviyatimizni rivojlantirish, uni xalqimiz, ayniqsa yoshlarimiz hayotiga singdirishda ijtimoiy gumanitar fanlarni ahamiyati juda katta. Afsus, bu fanlar rivoji zamondan orqada qolmoqda» [6] - deya ta'kidlaganlar. Zamonaviy sharoitda ta'lim jarayonining barcha imkoniyatlaridan samarali foydalangan holda shaxsni rivojlantirish, ijtimoiylashtirish va unda mustaqil, tanqidiy, ijobiy fikrlash

qobiliyatlarini tarbiyalashga yo'naltirilishi asosiy talabdir. O'zida ana shu imkoniyatlarni namoyon eta olgan ta'lim individual ta'lim troyektoriyasi deb ataladi. U o'quvchilarning fikrlash va intilish imkoniyatlarini hisobga olgan holda, individual xususiyatlarini qobiliyatlarini iqtidorlarini rivojlantirishga mustaqil, ijodiy, tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini tarbiyalashga qaratilgan ta'lim shaklidir.

Ijtimoiy-gumanitar soha mutaxassislarining malakaviy darajasini zamonaviy talablar asosida shakllantirishda mavjud kamchiliklarga quyidagilarni aytib o'tishimiz mumkin.

- Yuqorida aytganimizdek, malaka oshirish jarayonida pedagogik kasbiy malakani oshirishda doimiy ish olib borilmaydi;

- Ta'lim sohasida xalqaro tajribadan foydalanyapmiz, biroq ko'p joylarda moddiy-texnik bazani yaxshi emasligi, ta'minlanmaganligi, yetarli darajada shart-sharoitlar yaratilmaganligi sababli olingan nazariyalar amaliyotga qo'llanilmay qolishi;

- Ta'lim sohasida ijtimoiy-gumanitar fanlar sohasida faoliyat yurituvchi pedagoglarga nisbatan yetarli baho berilmasligi, misol uchun ma'naviyat, tarbiya, tarix, falsafa, siyosatshunoslik kabi ijtimoiy fanlar nimaga kerak, deyilishi soha mutaxassislarining maqomiga salbiy ta'sirini o'tkazmoqda;

- Ijtimoiy-gumanitar soha mutaxassilariga beriladigan ish haqining pastligi;

- Pedagog kadrlar malaka oshirib bo'lganidan keyin, uning samaradorligi bo'yicha monitoring, tahlillarning mavjud emasligi shu va boshqa kamchiliklarni aytib o'tishimiz mumkin.

- Ijtimoiy-gumanitar soha mutaxassislarining malakaviy darajasini zamonaviy talablar asosida shakllantirishda mavjud kamchiliklarni bartaraf etish mexanizmlari professional ta'lim tizimi boshqaruv hamda pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini takomillashtirishning eng muhim vazifalari deb quyidagilarni hisoblash maqsadga muvofiqdir: Birinchidan, boshqaruv va pedagog kadrlarning mustaqil ish natijalari, o'z ustida ishlash, turli tanlovlarda ishtirok etish va boshqa kasbiy faoliyatida erishgan yutuqlarini o'zida aks ettirgan elektron portfolio tizimini joriy etish; ikkinchidan, malaka oshirish jarayonlarini tashkil etishda internet jahon axborot tarmog'i, multimedia tizimlari va masofadan o'qitish usullaridan va webinar texnologiyalari imkoniyatlaridan foydalanish hamda boshqaruv va pedagog kadrlarning axborot-kommunikatsiya va innovatsion texnologiyalarni egallash va ularni o'quv jarayoniga faol tatbiq etish ko'nikmalarini rivojlantirish; uchunchidan, boshqaruv va pedagog kadrlarning kasbiy mahoratini muntazam oshirish asosida ularning texnologik taraqqiyot hamda o'qitilayotgan fanlar bo'yicha innovatsiyalar, shuningdek o'quv jarayonini tashkil etishning zamonaviy uslublari sohalaridagi ko'nikmalarini rivojlantirish; to'rtinchidan,

- zamonaviy ta'lim va innovatsion texnologiyalar, ilg'or xorijiy tajribani keng joriy etgan holda boshqaruv va pedagog kadrlarning malakasini oshirish bo'yicha ta'lim dasturlarini doimiy yangilab borish hamda ta'lim jarayoniga joriy etish; beshinchidan, malaka oshirishning bevosita va kasbiy faoliyatga aloqador bilvosita shakllarini bir-birini to'ldirish tamoyillari asosida amaliyotga joriy etishini ta'minlash; oltinchidan, boshqaruv va pedagog kadrlarning ilmiy-pedagogik salohiyatidan kelib chiqib ularning kasbiy ehtiyojlarni qanoatlantirishga yo'naltirilgan uzluksiz malaka oshirishning shakllarini mustaqil tanlash va o'zlashtirish imkoniyatini yaratish.

- Shuningdek, malaka oshirishning bilvosita shakllarini amaliyotga to'liq joriy etish, boshqaruv va pedagog kadrlarning ilmiy va ilmiy-pedagogik faoliyati natijalarini inobatga oladigan, tabaqalashtirilgan uzluksiz malaka oshirish jarayonlarini rivojlantirish asosida malaka oshirishning muqobil shakllarini joriy etish muhim vazifa sanaladi. Jumladan ishlab chiqarishdan ajralmagan holdagi masofadan o'qitish ta'lim usullari orqali malaka oshirishning onlayn (videoma'ruzalar, maslahatlar, nazorat turlarini masofadan turib real vaqt rejimida o'tkazish) va offlayn (masofaviy ta'lim tizimidagi tegishli o'quv-metodik resurslarni mustaqil ravishda o'zlashtirish) shaklini joriy etish;

- Pedagog ta'lim jarayonida individual ta'lim trayektoriyasi turlaridan foydalanar ekan, bir qator shartlarga qat'iy rioya etishi kerak. Ushbu talablar quyidagilaran iborat: har bir talabani alohida, o'ziga xos shaxs sifatida ko'ra olishi, talabani hurmat qilishi, talabaning ruhiy holatini to'g'ri baholay olishi, talabaning xohish-istak, qiziqishlarini inobatga olishi, har bir talabaga tolerant munosabatda bo'lishi, talabaning kuchi, imkoniyati va intilishlariga ishonch bildirishi, har bir talaba uchun qulay ta'lim muhitini yaratishi, talabalarning mustaqil yoki kichik guruhlarga erkin ishlashlari uchun imkoniyat yaratish, talabalarni o'z faoliyatlarini mustaqil nazorat qilish, faoliyati samaradorligini aniqlash, yutuqlarning omillari va yo'l qo'yilgan xatolarning oqibatlarini tahlil qilish o'rgatish, ta'lim jarayonida hech bir talabaga tazyiq o'tkazmaslik, alohida talabaning kamchiliklarini bo'rttirib ko'rsatmaslik, bordiyu, talaba tomonidan bilimlarni o'zlashtira olmaslik, ta'lim jarayonida o'zini odobsiz tutish holati qayd etilsa, u holda qat'iy xulosa chiqarmasdan, buning sabablarini aniqlash, aniqlangan sabablar asosida talabaning sha'ni, g'ururiga ziyon etkazmagan holda u tomonidan bilimlarni o'zlashtira olmaslik, o'zini odobsiz tutish kabi holatlarni bartaraf etish, ta'lim jarayonida har bir talaba uchun **“muvaqqiyat muhiti”ni** yarata olish, har bir talabaga ta'lim olisha muvaqqiyatga erisha olishiga yordam berish, talabaning qobiliyatini o'stirish, shaxs sifatida rivojlanishiga yordam berish, individual ta'lim trayektoriyasida talabani ta'lim tizimiga pedagog sifatida har bir talabaning hurmati va ishonchini qozona olishi moslashtirishni emas, aksincha, uning individual

xususiyatlarini inobatga olgan holda har tomonlama rivojlanishi, shaxs sifatida kamolotga yetishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishni nazarda tutadi. Bu turdagi ta'lim talabalarni o'z-o'zini rivojlantirishga, mustaqil bilim olishga, o'zining ichki imkoniyatlari, qobiliyatlarini to'la namoyon eta olishi, bilish faolligini oshirish uchun zarur sharoitni vujudga keltirishi zarur.

Yuqoridagi mulohazalardan kelib chiqqan holda:

- **“Bilim – har bir inson uchun”** g'oyasi asosida talabalar individual ta'lim trayektoriyasini amalga oshirish jarayonida o'quv materiallarni o'zlashtirishga ijodiy, tanqidiy, yondashishni, yangi g'oyalarni ilgari surish, ularni asoslash, o'z fikrini himoya qilish, muammoli vaziyatlarda samarali yechim topish ko'nikma, malakalarini shakllantirish.

- O'quv dasturlar va darsliklar mamlakatimizda ta'limning asosiy qismi sifatida qaraladi. Shu nuqtai nazardan ta'limning sifatsizligi shu ikkalasining aybi deb ham hisoblanadi. O'quv dasturlari murakkab emas, oddiy bo'lishi, ko'p o'zgartirilmasligi va darsliklar juda ko'payib ketmasligi maqsadga muvofiqdir. Pedagoglar har bir sohaga mos kitobni tanlay olgan holda, qiziqishlar inobatga olingan holda dars o'tishsa, talabalarda ham saviya, ham dunyoqarash oshadi.

- Pedagoglar o'zlari uchun **“Hayot davomida o'qish”** tamoyili asosida kasbiy rivojlanishning individual ta'lim trayektoriyasini tuzib doimiy tarzda amalga oshirib borish pedagog uchun o'z ustida ishlashning muhim omilidir. Pedagoglar kasbiy malakasini oshirishni doimiy olib borishi yuqori samaradorlikka olib keladi. Hozirda bizda bir yilda bir yoki ma'lum yillarda bir malaka oshirish kurslari amalga oshiriladi va bu o'z navbatida yangi dars o'tish texnologiyalaridan bexabarlikka olib keladi. Pedagoglar uchun haftasiga kamida ikki soatli malaka oshirish kurslari tashkil etish ham muammoga yana bir yechim hisoblanadi.

- Iqtisodiy tomonlama pedagoglar o'z kasbi bilan faxrlangan holda yetarli daromadga ega bo'lishini davlat tomonidan ta'minlab berilishi lozim. Bu o'z navbatida pedagoglarning o'z ishi qolib, qo'shimcha daromad olishga intilishlarini yuqotib, diqqat markazi har bir talabani yetuk shaxs sifatida tarbiyalashga sabab bo'ladi.

Individual ta'lim trayektoriyasi malaka oshirish muhitining chegaralarini, imkoniyatlarini kengaytiradi, pedagoglarda motivlarining mustahkamlanishi, kasbiy kompetentligini uzluksiz rivojlantirishning qulay va samarali vositalarini tanlash hamda amalga oshirishga sharoit yaratadi. Shuningdek, pedagoglarning individual xususiyatlari, qiziqishlari, kasbiy qiyinchiliklari, ehtiyojlari, shaxsiy motivlari, tajribasi, malaka darajasi va ijtimoiy imkoniyatlarini inobatga olishga xizmat qiladi. Pedagogning individual ta'lim trayektoriyasini tuzish undan kasbiy ehtiyojlari miqdorini anglash, baholay olish, loyihalash va rivojlanish nuqtalarini oldindan ko'ra olish kabi

ko'nikmalarga ega bo'lishini talab qiladi. Tadqiqot davomida tinglovchilar bilan o'tkazilgan so'rovnomalar natijalari pedagoglar individual ta'lim trayektoriyasini tuzish va amalga oshirishga ijobiy qarashlari hamda unga ehtiyojlari borligini ko'rsatdi. **“Siz individual ta'lim trayektoriyasini tuzish orqali malaka oshirishni samarali deb hisoblaysizmi?”**, - degan savolga qatnashchilarning ko'pchiligi ijobiy javob bergan bo'lsalar-da, ularning 69 foizidan ortig'i 105 mustaqil ravishda individual ta'lim trayektoriyalarini tuza olmasliklarini belgilaganlar. Bu esa pedagoglarning malaka oshirish shakli, usullari, vositalari haqida yetarlicha ma'lumotga ega emasliklarini hamda individual ta'lim trayektoriyasini tuzish jarayoniga ilmiy-metodik kuzatuvni uyushtirish lozimligini tasdiqlaydi. Shu bilan birgalikda, bu jarayonda malaka oshirish ta'lim muassasasi o'qituvchilari, metodistlar, tegishli malakaga ega mutaxassislar va pedagogning yaqin o'zaro ta'siri alohida ahamiyat kasb etadi.

Shunday qilib, mamlakatni modernizatsiya qilish yo'lida murakkab, keng miqyosli vazifalarni hal etishga qodir bo'lgan milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalangan yangi avlod kadrlarini tayyorlash ustivor vazifa hisoblanadi. Individual ta'lim trayektoriyasida “darsga ko'ra ta'lim”ni muomaladan chiqarib, o'rniga “mavzular bo'yicha ta'lim” bilan almashtirish davri hisoblanadi. Qadimdan bir jumla bor: **“Har bir xalq o'zi munosib bo'lgan boshqaruvga va davlat boshqaruvchilariga ega bo'ladi”**, - deydi. Davlatning kuchi va zaifligi, xalqning taraqqiyotini belgilovchi me'zon bu – ta'lim tizimi ekan, biz o'zini boshqara oladigan, jamiyat oldida burch va vazifalarini vijdonan bajaradigan salohiyatli kadrlarni ta'lim va tarbiyada har bir o'quvchining individual xususiyatlari va qobiliyatlarini inobatga olgan holda shakllantira olamiz. Xulosa shuki, jadid bobolarimizning o'g'itlari va ta'lim strategiyalarini Yangi O'zbekistond yoshlarini ta'im-tarbiyasi masalasida qo'llamas ekanmiz, ta'lim sohasida o'ylagan rejalarimiz amalga oshmaydi, natijada millatimiz taqdiri qanday oqibatlarga olib kelishi mumkinligini o'ylab ko'rish kerak bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. A.Avloniy. “Turkiy guliston yoxud axloq” T. Yoshlar nashryoti uyi 2019 5.bet
2. Sh.Mirziyoyev Ijtimoiy sohalardagi ustivor vazifalar yuzasidan videoselektor yig'ilishi. 2024-yil 5-fevral
3. Sh.Mirziyoyev “Ma'naviyathayotimizda yangi kuch, yangi harakatga aylanishi kerak” deb nomlangan ma'ruzasi 2023-yil 22-dekabr
4. “O'zbekiston-2030 strategiyasi” O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-158 sonli farmoni va PQ-300 sonli qarori 12.09.2023
5. Sh.Mirziyoyev “Ijtimoiy-gumanitar fanlar rivoji zamondan orqada qolmoqda” ma'ruzasi 20.01.2021.
6. Shokhista, R. (2023). The Significance Of Emphasizing Communicative Competence As The Foundation For Teaching Listening And Speaking Skills

7. Rustamova Shokhista Sharifovna. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 25-28.
8. Rustamova, S. S. (2023, January). The Importance Of Speaking Activities In Teaching English. In International Conferences (Vol. 1, No. 1, pp. 357-361).
9. Sharifovna, R. S. (2022). Teaching Spoken English To Upper Class Pupils. Confrencea, 6(6), 87-89.
10. Sharifovna, R. S. (2022). Class Size And The Learning-Teaching Process In Upper Classes. Journal of new century innovations, 14(1), 86-98.
11. Sharipovna, R. S. Peculiarities Of Teaching English In Secondary Schools In Uzbekistan. International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology, (2), 1-5.
12. Suleymanova, N. M. (2020). On The Nominative Nature Of The Sentence. Theoretical & Applied Science, (4), 307-309.
13. Сулейманова, Н. М. (2017). Номинативный аспект речевого процесса. In Humanities and Social Sciences in Europe: Achievements and Perspectives (pp. 76-82).
14. Suleymanova, N. M., & Idiyev, A. R. O. G. L. (2021). Gapning Nominativ Aspekti Va Uning Kommunikativ Jarayoni Haqida. Academic research in educational sciences, 2(12), 805-809.
15. Сулейманова, Н. М., & Абдуллаева, Л. Т. (2017). Имманентный характер синергетических свойств единиц языковой системы. In Инновации В Современном Языковом Образовании (pp. 61-65).
16. Ikrambayevna, S. D. (2024). Classification of Functions of Communicative Strategy and Tactics in Political Communication. Miasto Przyszłości, 50, 548-553.
17. Sattarova, D. (2024). Siyosiy Muloqotning Pragmatik Aspektlari. Tamaddun Nuri Jurnalı, 5(56), 380-383.
18. Axmedova, D., & Zarmaskhonov, S. (2024, February). Exploring Global Perspectives In Language Teaching And Learning. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 205-207).
19. Sattarova, D. (2024, January). Siyosiy Notıqlıknıng Milliy Madaniy Va Lisoiy Tahlili (O'zbekiston Respublikası Birinchi Prezidenti Ia Karimov Nutqları Asosida). In Международная конференция академических наук (Vol. 3, No. 1, pp. 5-7).
20. Sattarova, D. (2023). Kommunikativ Diskursning Tadqiqot Ob'yekti. Молодые ученые, 1(22), 41-43.
21. Ikramboyevna, A. D., & Ikramboyevna, S. D. (2023). The Ways of Forming Secondary Nomination in Uzbek Language and Its Impact on Linguistics.